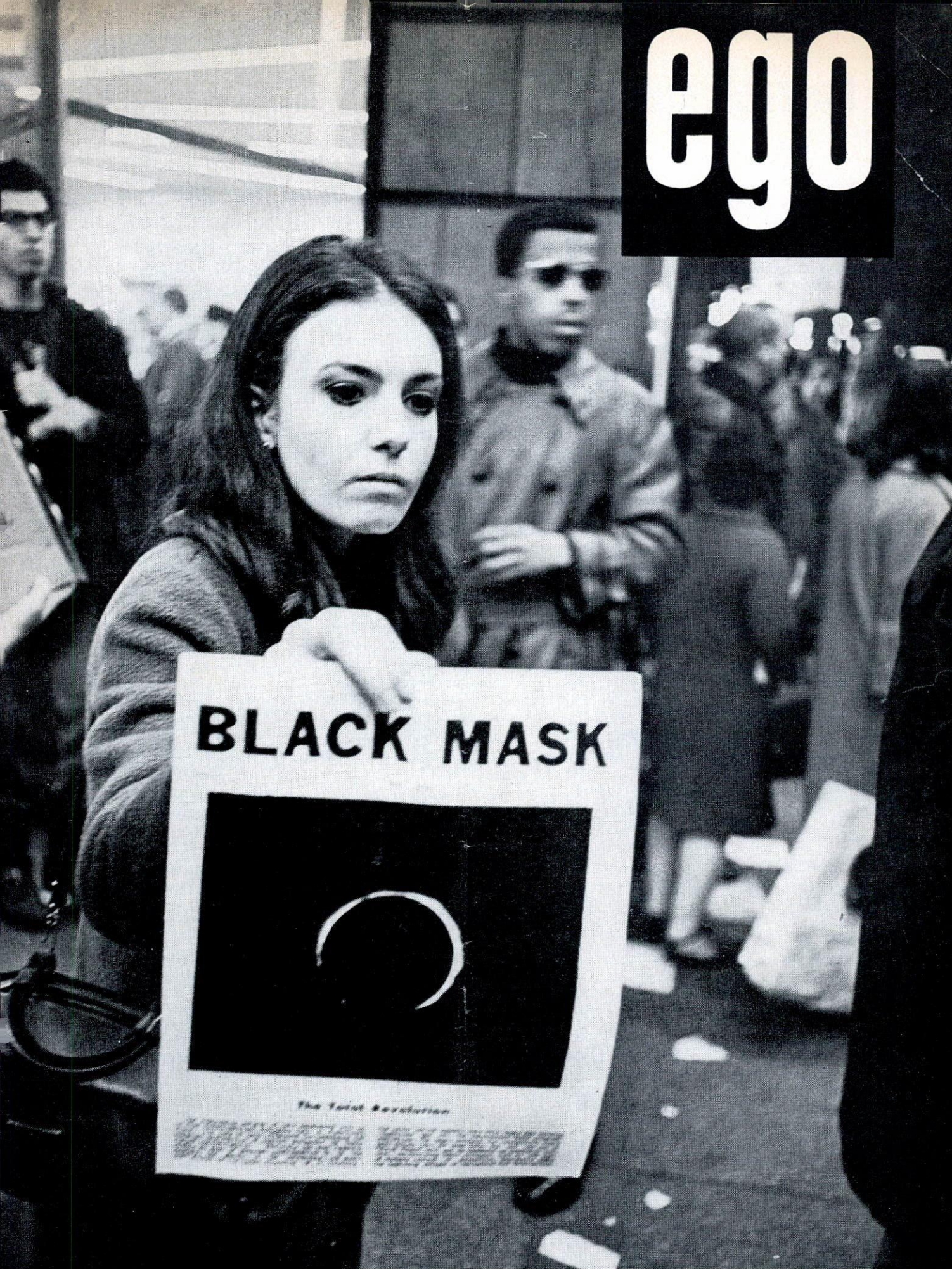

ego

DEZE MAAND

H. Lips: **Humanisten, waar heen?** Pag. 4 en 5
Peter Moreé: **Patton, een vechtjas.** Pag. 8 en 9
Wim Jesse: **Dries Helsloot haakt af.** Pag. 10 en 11

Coornherthuis

Op 23 mei 1960 begonnen de vormingsbijeenkomsten in het kader van de humanistische geestelijke verzorging in het Coornherthuis te Driebergen. Daarvoor hadden we vanaf november 1952 gewerkt in het gebouw De Ark van het Humanistisch Verbond te Nunspeet.

Het Coornherthuis draait nu dus alweer tien jaar. Op zichzelf geen bijzondere prestatie maar wie bedenkt dat we per jaar een kleine drieduizend bezoekers hebben kan uitrekenen dat in deze jaren ongeveer dertig duizend militairen het Coornherthuis hebben bezocht. Toch wel een getal om even bij stil te staan.

We zouden er overigens niet over geschreven hebben als niet juist de laatste tijd weer bijzondere aandacht aan het vormingswerk in de krijgsmacht werd besteed.

Het is op zichzelf natuurlijk verheugend dat er aandacht is voor het vormingswerk maar er komen daarbij enkele punten naar voren die bij ons de rode alarmlampjes doen opflikkeren.

Er is n.l. een zekere neiging om het vormingswerk in de vormingscentra voor militairen te beschouwen los van het kader van de geestelijke verzorging waarin het tot nu altijd gebed was. Men spreekt dan van maatschappelijke vorming, staatsburgerlijke vorming en zelfs van bedrijfspvorming.

Nu is er onzerzijds geen enkele bezwaar als de maatschappelijke problematiek van deze tijd de volle aandacht krijgt in de vormingscentra. Eigenlijk is dat altijd zo geweest, ik kan me niet anders herinneren dan dat de grote en belangrijke maatschappelijke vraagstukken onderwerp van bespreking waren in de vormingsbijeenkomsten. Hoe vaak is er in het Coornherthuis niet gediscussieerd over bewapening en ontwapening, over rassendiscriminatie, over de tegenstelling Oost-West, over ontwikkelingshulp, over het Midden-Oosten, over de gezagsverhoudingen, over inspraak en democratisering? Dat was zo en dat moet zo blijven. Maar dat is beslist geen reden om het vormingswerk los te maken van de geestelijke verzorging.

Integendeel! Ook de geestelijke verzorging, waarin het gaat om geestelijke en zedelijke bewustwording, kan slechts werken in de context van de maatschappelijke gebeurtenissen. Geestelijke verzorging *sec* wordt onherroepelijk een vorm van woordverklondiging en dat is beslist uit de tijd. Slechts een evenwichtig samengaan van geestelijke verzorging en vorming kan in de behoeften van jonge mensen van deze tijd voorzien. Er is aan de loskoppeling van geestelijke verzorging en vorming trouwens nog een ander gevaar verbonden n.l. dat de losgekoppelde vorming de neiging heeft om zich te ontwikkelen tot bedrijfspvorming.

Alweer, er is onzerzijds geen bezwaar tegen als de militaire situatie, en daarmee het militair bedrijf, deel uitmaakt van de gespreksstof in de vormingscentra. Mits een vrije en kritische discussie dan ook gewaarborgd is. Maar de vormingscentra van de kerken en het Humanistisch Verbond kunnen nimmer de rol vervullen van centra die de bedrijfsontwikkeling en de bedrijfsbevordering tot doel stellen. En dat gevaar is levensgroot als men zich op de weg laat dringen van wat aangeduid wordt met het woord bedrijfspvorming. We zullen er voor moeten waken dat we niet, langs één of andere omweg, nog eens terecht komen bij de moreelsvorming.

De vormingscentra in het kader van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten zullen er in de komende jaren nauwkeurig op moeten toezien dat het oorspronkelijk karakter van deze centra t.w. een werkelijke bijdrage te willen leveren in de vrije geestelijke en zedelijke ontplooiing van jonge mensen, niet verloren gaat.

We gaan niet feestvieren om tien jaar Coornherthuis. Maar we passeren de 23ste mei 1970 wel in het vaste voornemen onszelf te zijn en te blijven.

H. LIPS

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

Nr. 5, mei
9de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 - 2878

Vaste medewerkers:
Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

*Protest! Waar anders dan in de VS
Fotograaf Leonard Freed*

Dertig jaar Blue Note Jazz

Alfred Lion, een zestienjarige Berlijnse jongen, kwam op een avond in 1925 van de ijsbaan waar hij vaak ging schaatsen, toen hij een affiche zag, waarop 'Sam Wooding and his Chocolate Kiddies' werden aangeprezen. Uit nieuwsgierigheid ging hij eens naar die Amerikaanse band luisteren, en voor hij het wist, was hij totaal in de ban van de jazz gekomen — een muziek-genre waarvan hij zelfs de naam nooit eerder had gehoord. Hij begon fanatiek jazzplaten te verzamelen, wist op de zakenreizen die hij vanaf 1930 maakte her en der (tot in Zuid-Amerika toe) nieuwe items aan zijn collectie toe te voegen, en vestigde zich in 1938 — door Hitler uit Duitsland verdreven — in het wereldjazz-centrum: New York.

Op 6 januari 1939 maakte Al Lion daar wat privé-opnamen van de boogie-pianisten Albert Ammons en Meade Lux Lewis, die hem zo goed leken dat hij besloot ze op de markt te brengen. Daarmee was 'Blue Note' geboren; misschien wel de belangrijkste van alle kleine gespecialiseerde platenmaatschappijtjes die de jazz gekend heeft.

In oktober 1939 werd Blue Note een tweemanszaak. Francis Wolff, een Berlijnse fotograaf die Lion in zijn geboortestad als collega-jazz-verzamelaar had leren kennen, kwam naar New York en ging met Lion samenwerken. Getweeën zouden ze tot de overname van Blue Note in 1966 (door Liberty Records; later zelf opgegaan in het mammoetconcern Transamerica Corporation) een gigantische hoeveelheid muziek opnemen, waaronder een groot aantal klassiek geworden jazz-vertolkingen.

De Blue Note uit de jaren vijftig en zestig (Horace Silver, Jimmy Smith, The Jazz Messengers, Miles Davis, Sonny Rollins enz. enz.) is vrijwel permanent op langspeelplaten leverbaar geweest, maar de vroegste Blue Note-opnamen waren lange tijd nergens te krijgen.

Verandering

Ter gelegenheid van de 30ste verjaardag van het label kwam daar in 1969 gelukkig verandering in. Onder de tel 'Jazz Classics' verscheen een hele reeks LP's met tot dusverre uiterst zeldzame opnamen; voornamelijk uit de periode 1939-'45. Kortgeleden werden in deze serie vier nieuwe platen uitgebracht.

In de vroege jaren veertig liet de jazz een wat onoverzichtelijke situatie zien. Aan de ene kant de nadagen van het Swing-tijdperk met zijn waanzinnig populaire big bands; daar tegenover de nieuwe experimenten van de opkomende bebop-school; en door dat alles heen ook nog de enthousiaste activiteiten van de jonge blanke Revival-muzikanten, die de oude New Orleans- en Dixieland-jazz nieuw leven in wilden blazen.

Blue Note wist in die verwarde constellatie een heel eigen koers te vinden,

Miles Davis

door grotendeels niet meer zo erg jonge, zwarte musici te engageren, en die een nogal flexibel soort muziek te laten spelen, waarin elementen van allerlei stijlen verwerkt zaten, zonder dat er een duidelijk etiket op geplakt kon worden. Een goed voorbeeld van die flexibiliteit geeft de LP 'Original Blue Note Jazz, vol. II' (Blue Note B-6506) uit 1944, waarop een septet met o.a. Sidney De Paris (trompet), Vic Dickenson (trombone) en James P. Johnson (piano) te horen is. Op kant één doet verder klarinettist Ed Hall mee, wat in een soort gemoderniseerde Dixieland resulteert. Kant twee laat dezelfde combinatie met tenorist Ben Webster in plaats van Hall horen, en dan speelt de groep een min of meer Ellingtoniaans soort middle jazz, met de prachtige fraserende Webster in een glansrol. Op beide kanten zorgt

drummer Sid Catlett er overigens voor, dat de zaak voortdurend geweldig swingt.

'Classics, vol. I' (Blue Note B-6509) bevat een niet altijd even interessant allegaartje: twee stukken met DeParis, Dickenson en Hall; twee opnamen van klarinettist Albert Nicholas met o.a. veteraan-drummer Baby Dodds; twee kantjes uit '39 met trompettist Frank Newton en trombonist J. C. Higginbotham; en tenslotte diverse combinaties onder leiding van de blanke Chicago-pianist Art Hodes.

Weinig opvallend

Meer Hodes-muziek is te vinden op zijn LP 'Sittin' In, vol. I' (Blue Note B-6508) uit '44-'45. Op kant één weinig opvallende Dixieland door een blank septet met o.a. de verdienstelijke Armstrong-volgelings Max Kaminsky (trompet) en de later buiten de jazz bekend geworden trombonist Ray Conniff. De tweede kant biedt sfeervolle blues-vertolkingen door kleinere combinaties, met zelfs redelijk werk van de terecht veelgemaakte klarinettist Mezz Mezzrow.

Heel wat boeiender is weer de verzamel-LP 'Swing Hi-Swing Lo' (Blue Note B-6507). Twee stukjes Ellingtonia door een groep met o.a. Harry Carney (bariton), Jimmy Hamilton (klarinett) en Oscar Pettiford (bas); gespieerde muziek door combinaties rond de tenoristen Ben Webster en John Hardee; en tenslotte zes stukken waarin de zeven jaar geleden gestorven tenorist Ike Quebec excelleert.

Voor al door toedoen van harde-tenoren-propagandist Hans Dulfer is de laatste tijd in Nederland een verrassend grote belangstelling voor deze elders vrijwel vergeten muzikant ontstaan. Deze opnamen uit '44-'45 bewijzen nog eens ten overvloede, dat Quebec inderdaad een groot jazzmuzikant was: een prachtig warm geluid, een heerlijk explosieve manier van fraseren, en een geweldige blues-feeling.

Ike Quebec zou trouwens in de ontwikkeling van Blue Note na 1949 een beslissende rol spelen. De eerste jaren zetten Lion en Wolff hun platen bijna uitsluitend af op de geleidelijk gegroeide markt van blanke jazz-verzamelaars. Quebec's vertolking 'Blue Harlem' (op deze LP te vinden) werd echter tot verbazing van de Blue Note-eigenaars een hit bij het zwarte publiek in Harlem.

Onder invloed van dat succes begonnen Lion en Wolff zich langzamerhand meer op de neger-markt te richten, waarbij ze zich door Quebec lieten adviseren welke musici ze moesten opnemen. Door zijn toedoen kregen jonge pioniers als Thelonious Monk en Bud Powell vanaf 1947 een kans bij Blue Note — een voor de moderne jazz uiterst belangrijke doorbraak, die ook de heren van Blue Note op den duur bepaald geen windeieren zou leggen.

BERT VUIJSJE

Humanisten! Waarheen? I

In dit artikel, en een volgend, wil ik trachten een uiteenzetting te geven over de geestelijke veranderingen die zich de laatste tijd binnen de kring van de Nederlandse humanisten voltrekken en wil ik proberen aan te geven welke houding de geestelijke verzorging m.i. behoort aan te nemen t.a.v. die veranderingen.

Het is daarbij onvermijdelijk dat ik een kritische beschouwing geef t.a.v. het georganiseerde humanisme in Nederland. Die kritiek vloeit voort uit de wil mee te denken over de nieuwe mogelijkheden die zich thans voor het humanisme voordoen. Het is dus een kritiek, die ook daar waar ze zich afwijzend opstelt, gericht is op een nieuwe en positieve opbouw. Ik wil niet verhehlen, de lezers hebben er recht op dat een schrijver zijn motieven eerlijk kenbaar maakt, dat deze regels geschreven worden door iemand die met stijgende bezorgdheid, veel van wat hem vijf-en-twintig jaar geleden naar het Humanistisch Verbond dreef, heeft zien verstarren en vervlakken. Maar het is ook waar dat ik uit de veranderingen die zich de laatste tijd voltrekken de hoop en de moed put op nieuwe, de verstarring doorbrekende, mogelijkheden, in ons maatschappelijk bestel, en voor een belangrijk deel juist daartegen gericht, voltrekken zich belangrijke veranderingen, met name door de deelname van de na-oorlogse jongeren aan dat bestel.

Mijn teleurstelling van de laatste jaren was dat het leek of dat alles aan het Humanistisch Verbond voorbij ging; terwijl in de kerken zich tal van stroomversnellingen voordeden, leek het alsof het Humanistisch Verbond langzaam maar zeker op weg was naar de positie waarvan de kerken zich nu juist probeerden los te maken. Het Humanistisch Verbond vergrijsde terwijl het daarbuiten daverde van het elan en het geweld van de nieuwe generaties. Ik heb de indruk dat daar nu verandering in komt. Jonge humanisten nemen het niet langer, de revolutie die in het maatschappelijk bestel bezig is zich te voltrekken, heeft nu ook haar handen uitgestrekt naar het Humanistisch Verbond. Wat mij betreft: gelukkig!

Het is in dit licht dat ik de moed heb deze artikelen te schrijven.

Humanisering

Onweerstaanbaar voltrekt zich in het maatschappelijk leven een humaniseringsproces. Ik behoor beslist niet tot de maatschappelijke optimisten en ik heb dan ook zeer wel oog voor de vele autoritaire, bureaucratische en mensonwaardige facetten en praktijken die in onze maatschappij voorhanden zijn en voorschansd nog het klimaat er van bepalen.

Om niet in het vage te blijven: de voortdurende honger en armoede in grote delen van de wereld, de bewuste en onbewuste discriminatie, de verstarring

in politieke en militaire stelsels, de maatschappelijke en individuele frustraties als gevolg van autoritair en bureaucratisch optreden bepalen nog voor het allergrootste gedeelte het klimaat waarin we met elkaar moeten leven.

Maar toch — het andere breekt baan als een stormachtige lente!

En het breekt baan als gevolg van het tumultueus deelnemen van de jeugd aan het maatschappelijk leven.

Er is, in zekere zin, te veel om op te noemen. Jarenlang hebben de oudere generaties zich het hoofd gebroken over het beste onderwijsstelsel voor Nederland. Ministers hebben naam verworven door weer een nieuw onderwijsplan te baren of een nieuwe onderwijswetgeving door de volksvertegenwoordiging te slepen maar al doende bleef het bij dorre systeembouw waaraan de mensen om wie het onderwijs was begonnen nauwelijks te pas kwamen.

En nu plotseling, de laatste jaren, is dat anders geworden.

De leerlingen, de studenten, de onderwijzers en de leraren nemen het niet meer, ze willen zelf en met voor hen geëigende methoden, bepalen wat er in opvoeding en onderwijs zal gebeuren. Niet langer de bureaucraten, al of niet met goede bedoelingen, maar de deelnemende mensen zelf.

De democratisering die zich in het onderwijs voltrekt is één van de belangrijkste ontwikkelingen van deze tijd en ze is nog lang niet ten einde. De revolutie is niet meer te stoppen.

Het protest tegen honger en armoede komt ook het felst uit de jeugd. Ook hier waren de oude traditionele instituten reeds tientallen jaren bezig om stapje voor stapje, met heel weinig succes trouwens, binnen het huidige maatschappelijke bestel enige verbetering te brengen. Het is de jeugd die in een felle aanval op dat bestel zelf de weg opent naar een nieuwe verdeling van rijkdom en armoede. En dat is misschien het verbazingwekkende, vandaag heeft men zonder meer de moed om het anders te doen, anders in een afwijkend persoonlijk levensgedrag, anders in een radicale verwerping van eeuwenlang geijkte patronen. Dat opent vergezichten die soms wel huiveringwekkend maar tegelijkertijd moedgevend zijn.

Dit komt evenzeer tot uiting in de averisie tegen de traditionele politieke en militaire stelsels. De jeugd gelooft eenvoudig niet langer dat deze stelsels de enige mogelijkheid zijn. Dat is nog altijd de gelaten opvatting van de oudere generaties, ook daar is stellig het onbehagen om de verstarring van de politieke en militaire stelsels maar men berust er in door gebrek aan fantasie.

In het beste deel van de jeugd groeien de geestelijke en zedelijke alternatieven die straks ongetwijfeld ook tot nieuwe vormgeving zullen leiden. Daarbij is duidelijk gebleken dat een door de jeugd

aangezette en langdurig volgehouden publieke campagne een grote invloed heeft op de gang van zaken in de wereld (zie de ontwikkeling in de Amerikaanse Vietnam-politiek).

Bij dit alles is de grote achtergrond dat de jongeren van vandaag weigeren zich langer te buigen voor het autoritaire en bureaucratische gezag dat de normale structuur vormt van onze geïnstitutionaliseerde maatschappij.

Ondergrond van de maatschappelijke ontwikkeling is dan ook de wil tot democratisering en humanisering waardoor aan de ene kant de samenleving een menselijker gezicht gaat vertonen en aan de andere kant het individu de speelruimte en de medezeggenschap krijgt die hij als vrij en zelfstandig mens behoeft.

Establishment en revolutie

Hoewel het hier geschetste proces zich in duizenderlei fasen ontwikkelt, lijkt het soms of onze samenleving verscheurd wordt door twee aan elkaar tegengestelde krachten; aan de ene kant allen die zich op de een of andere manier vereenzelvigen met de oude maatschappij en voor alles de handhaving daarvan nastreven, het establishment, aan de andere kant vooral de jongeren, provo's, hippies, studenten, middelbare scholieren en jonge arbeiders die op de doorbreking van de oude structuren en gezagsverhoudingen gericht zijn en die in hun vele actie-centra de wil tot revolutie en revolutie vertegenwoordigen.

Natuurlijk kan men zeggen dat deze laatste maar zelden een uitgebalanceerd maatschappijbeeld met daarbij behorende economische en politieke programma's voor ogen staat. Men zal er daarbij echter rekening mee moeten houden dat in de smeltkroes der meningen eerst langzamerhand nieuwe vormen zullen groeien en dat nieuwe, profetische gedachten (Marcuse) en nieuwe vormen (universiteitshervormingen), ondanks de smaad van het establishment, reeds groeiende zijn.

Zeker lijkt dat de oude structuren en gezagsverhoudingen hebben gefaald, ze zijn onmachtig om de grote problemen van vandaag tot een oplossing te brengen en vooral, ze zijn niet langer in staat de mens van vandaag of morgen de inspiratie te geven die het menselijk bestaan behoeft.

Zonder dat men de geestelijke en maatschappelijke vernieuwing die bezig is zich te voltrekken humanistisch zou mogen noemen (vele jonge enthousiaste christenen geven er mede leiding aan) is het toch duidelijk dat het oude humanistische ideaal van de individuele, vrije en zelfstandige mens in deze beweging zijn maatschappelijk equivalent vindt. Humanisering en democratisering van het maatschappelijk leven betekent immers voor alles dat vrije en zelfstandige

mensen de rechten en plichten zullen verkrijgen die ze als zodanig behoeven. Daarom is de plaats van humanisten (en christenen) die ernst willen maken met hun mensheids-idealen aan de kant van de revolterende bewegingen die eindelijk door willen stoten naar een samenleving waarin de enkele mens werkelijk kans krijgt om mens te zijn.

Dat betekent allerminst een zich klakkeloos opstellen achter alles wat wordt gezegd en gedaan, wie zich zo opstelt, begint met het verraad aan eigen zelfstandigheid, maar het betekent wel een kritische keuze tussen wat zich vandaag aanbiedt als behoudend establishment en wat zich inzet als vernieuwende revolte. Humanisten en christenen die zich vandaag laten inkapselen binnen behoud en establishment verstenen de bevrijdende gedachte van hun overtuigingen binnen een ongeloofwaardige maatschappij.

Het Humanistisch Verbond

Indien ik aan het begin van dit artikel sprak over bezorgdheid en teleurstelling dan was dat nu juist omdat ik steeds meer tot het inzicht ben gekomen dat het Humanistisch Verbond zich voortbeweegt in de richting van een verdere institutionalisering, met alle autoritaire en bureaucratische aspiraties die dat meebrengt, een club die zich in een kort aantal jaren ingewerkt heeft in de oude verhoudingen, daar haar plaatsje onder de zon heeft veroverd en er nu nog slechts naar streeft om dat plaatsje zo breed en machtig mogelijk te maken. Een eigen zuiltje, een eigen kerkje!

Daar komt dan nog bij dat binnen de rijen van het Verbond de generatie die vijf-en-twintig jaar geleden het Verbond heeft opgericht er nog steeds het leeuwendeel van uitmaakt maar ondertussen wel vijf-en-twintig jaar ouder is geworden terwijl maar weinig jongeren zijn toegestroomd wat tot gevolg heeft dat het Verbond voornamelijk uit oudere mensen bestaat.

Niemand kan ontkennen dat het Verbond veel en nuttig werk heeft gedaan en dat het in de afgelopen jaren voor zo'n kleine beweging een haast ongelooflijke activiteit heeft verspreid. Maar het tragische van het Verbond is dat het zijn plaats in de oude maatschappij-structuren heeft veroverd in een tijd dat die structuren zelf ongeloofwaardig zijn geworden. En nu die strijd is gewonnen en het Verbond 'er bij' hoort, zien we het merkwaardige verschijnsel optreden dat vele humanisten er allerminst gelukkig mee zijn dat we 'er bij' horen. En dat is natuurlijk allereerst het geval met de jongeren onder die humanisten die zich dan ook in het algemeen met grote reserve tegenover het Verbond opstellen.

Het Verbond is in de ogen van velen deel van het establishment geworden en het is de vraag of deze 'image' nog zal kunnen worden veranderd. Mijn be-

zorgdheid en teleurstelling is het geweest dat ik dit proces zich eenvoudig heb zien voltrekken en dat ik het gevoel had er, ondanks mijn kritiek, onmachtig tegenover te staan.

Als dit gevoel vandaag nog overheersend was zou ik deze artikelen niet geschreven hebben.

Maar ik heb het gevoel dat er wat aan het veranderen is!

In zekere zin tot mijn verbazing ontmoet ik vandaag allerlei jongeren in en rond het Verbond die het niet langer nemen en die er nu juist wel oog voor hebben dat humanisten in het vernieuwingsproces van het maatschappelijk leven, in de revolte, een actief aandeel moeten hebben omdat zich juist daar voltrekt wat humanisten willen.

De vraag is wat er nu verder moet gebeuren. Het lijkt me een illussie om te menen dat men het Humanistische Verbond zoals het thans reilt en zeilt, als deel van het establishment, verbonden aan allerlei koorden van overheidssubsidie, zich uitputtend in allerlei financiële acties om het grote apparaat voor geestelijke verzorging en vorming, voor wetenschappelijk werk, voor publiciteit, voor radio- en televisie-uitzendingen, voor de uitgave van periodieken enz. enz. in stand te houden met een daarbij voortgaande vergrijzing van het ledental, kan hervormen tot een bewogen, revolterende beweging.

Willen humanisten, al of niet in het Verbond, een kans hebben dan zullen heel doelbewust nieuwe wegen moeten worden gezocht.

Vernieuwing

Wat allereerst nodig lijkt is dat het Humanistisch Verbond terugkeert tot zijn uitgangspunt n.l. een vereniging van humanisten die zich inzetten voor de humanisering van het maatschappelijk leven.

Dat betekent in mijn ogen een afstoting van al die vele en nuttige werkzaamheden die het Verbond in de loop der jaren tot stand heeft gebracht.

Ik kan me voorstellen dat met weinig moeite een nieuw orgaan in het leven geroepen kan worden, los van het Verbond, dat alle activiteiten op het gebied van verzorging en vorming, van wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke publiciteit zou overnemen van het Verbond en deze, zo mogelijk samen met andersdenkenden, tot ontwikkeling zou brengen. Een dergelijk orgaan zou eigen inkomsten kunnen hebben door donateurs of leden, overheidssubsidies en het steunfonds praktisch humanisme maar in principe geen ondersteuning meer krijgen van het Humanistisch Verbond.

Dit Verbond zelf zou dan een vereniging worden, financieel drijvende op de contributies van haar leden, die haar activiteiten uitsluitend bepaalt tot het inspireren van haar leden tot bewuste deel-

name aan het maatschappelijk leven. Natuurlijk niet in de zin van een politieke partij maar door het geestelijk en zedelijk standpunt kiezen. Daarbij zou de gedachte dat alle humanisten hetzelfde standpunt moeten innemen meteen moeten worden losgelaten. Uitspraken van een congres of hoofdbestuur waarmee alle leden, of althans een meerderheid, het eens zijn, zijn zinloos. Beter is het dat er allerlei actie-centra binnen en rond het Humanistisch Verbond ontstaan die op eigen gezag uitspraken doen en tot werkelijke deelname aan de geestelijke en zedelijke vernieuwingsprocessen komen. Het zou daarbij in het geheel niet deren dat zulke actie-centra tegengesteld werken en spreken, er is immers ook geen sprake van dat alle humanisten het op het terrein van de humanisering van het maatschappelijk leven het met elkaar eens zijn. Laat die verschillen er uitkomen, de gedachte dat je als humanisten unaniem moet optreden is op zichzelf reeds onderwets.

Het Humanistisch Verbond zou een werkplaats van groepen moeten worden die uit dezelfde humanistische ondergrond hun elan betrekken maar die in hun verscheidenheid een gevarieerde invloed uitoefenen op de geestelijke en zedelijke ontwikkeling.

In mijn tweede artikel wil ik uiteenzetten hoe m.i. een humanistische geestelijke verzorging in deze situatie zou kunnen functioneren.

H. LIPS

DISCUSSIE

Geachte heer Haasbroek,

Met verbijstering heb ik uw stuk in 'Ego' gelezen, mag ik vragen ... hoe oud bent uzelf?

Frappant is de aanhaling van de Swaan 'Wie eenmaal 'aangedraaid' is, kan niet meer terug, enz.' ... ziet u dan hierin niet precies de spijker die op zijn kop geslagen wordt? d.w.z. ineens behoor je dan tot een andere 'groep.'

Waarom willen jonge mensen dit? Uit verveling? Uit leegte? Uit zucht naar het onbekende?

Heel lang heb ik naar de foto gekeken, die bij dat stuk van u hóórt... het is erg goed, dat u dat erbij gepubliceerd heeft en ik vraag mij dan af vooral bij het aanschouwen van het gezichtje van de jonge vrouw op de voorgrond 'is dit de gelukmakende bewustzijnsverruiming — is dit de 'prettige' loomheid en het 'zgn.' diepzinnige gesprek? Medelijden vervult mij. Ben je hier nu jong voor,

moet je zó het kostbare goed van je korte jeugd misbruiken?

Nee, eerder geloof ik Prof. John. Booy, Amsterdam, die zegt, dat je na het gebruik van drugs inderdaad in een andere wereld leeft, nl. in de wereld van de krankzinnige. Bagatelliseert u dit niet ... het is maar een tijdelijke krankzinnigheid — als de roes over is ben je weer helemaal 'normaal.'

Kijkt u dan nog even goed naar de liggende figuren op de foto. Zijn het geen zielige, arme, zwervende jonge honden, die geen beter plekje op de wereld hebben kunnen vinden, dan de grond van dit hok? Deernis- en weerzinwekkend. Heeft u ooit met Amerikanen hierover gesproken? Ze zullen u erkennen dat ook dit probleem in hun eigen land, hen aardig over het hoofd is gegroeid.

Wilt u het werkelijk hier ook zo ver laten komen?

Waarom heeft u geen enkel contrageluid laten horen? Alles heeft twee kanten mijnheer.

Gaat u eens een bezoek brengen aan de kliniek waar de slachtoffers liggen van dit onschuldig druggebruik' ... U zult uw eigen stickje snel uit de hand laten vallen.

Natuurlijk zijn er altijd mislukkelingen, mensen die gepredestineerd zijn door hun labiliteit of anderszins, waardoor ze zich niet kunnen aanpassen, met drugs kunnen ze dan vluchten voor de werkelijkheid, ze kunnen zich er achter verschuilen. Moet nu dit aantal met hele drommen vergroot worden? Moeten wij toezien, dat de passiviteit, die dan over onze jeugd komt, hen helemaal zal verlammen?

Wapen liever de jongeren door kritisch vermogen te verscherpen, fris, hard en gezond en jaag ze niet in de doodlopende stegen die leiden naar hun geestelijke zelfmoord.

Mevr. D. van Olmen-Meerens.

P.S. Wist u dat 'drug' leugen betekent?

Geachte mevrouw van Olmen,

Dank u wel voor de brief die u mij toestuurde naar aanleiding van mijn bijdrage over 'drugs.' Ik vind het erg moeilijk om er op te reageren. Ik ben zesentwintig jaar. Dit als antwoord op uw vraag hoe oud ik ben. Ik zal niet vragen hoe oud u bent, want zo'n vraag is alleen interessant voor mensen die geloven, dat standpunten te koppelen zijn aan leeftijden en ik geloof dat absoluut niet. De passage van de Swaan gebruikte ik niet omdat hij de spijker op de kop zou slaan, maar omdat hij met behulp van wat satirische overstatements laat zien hoe zeer het niet-gelegaliseerde gebruik van hennep kan leiden tot verstoring van contacten tussen groepen die in wezen dicht bij elkaar zouden moeten kunnen staan.

De Swaan schrijft 'aangedraaid' niet voor niets tussen aanhalingstekens. Over de motieven, die mensen aanzetten tot het gebruik van verdovende middelen is nog maar weinig bekend. Het onderzoek naar drugge-

bruik in Nederland van Cohen zegt er alleen dit van: 'We kunnen niet zeggen dat het drug-gebruik veroorzaakt wordt door gevoelens van vervreemding, slechte economische omstandigheden, gestoorde gezinsrelaties, labiele persoonlijkheidsstructuur etc., omdat er steeds te veel uitzonderingsgevallen blijken te zijn.

Het lijkt me gevaarlijk om van een foto af te leiden hoe iemand zich voelt. Ook zegt één foto niets over het effect van druggebruik. De ene foto laat gebruikers zien, die zich prettig voelen, de andere foto toont mensen die zich dat niet voelen. Beide situaties komen voor, zoals ze ook voorkomen bij mensen die geen drugs gebruiken.

U mag natuurlijk Prof. Booy geloven van wie mij geen onderzoek naar het gebruik van drugs bekend is. Maar als u dat doet, doet u iets wat ik blijkens mijn artikel juist heb afgewezen: gaan geloven in een autoriteit, die je informatie verstrekt die aansluit bij wat je zelf al vindt. Daarmee onderstreept u weer het taboe-karakter van het druggebruik. U ver-

wijst van eenzijdigheid wijs ik van de hand. In het artikel wordt gesproken over verslavingseffecten, over blijvende schade die door bepaalde stimula veroorzaakt kan worden, over krankzinnigheid die als gevolg van gebruik van bepaalde middelen kan ontstaan.

Uw brief is een manifestatie van begrijpelijke angst voor een nieuw verschijnsel dat zeker grote risico's kan aankleven. Ik ben geen jurist. Ik neem verschijnselen waar en vraag me niet in eerste instantie af of het goed is wat er gebeurt, maar liever waarom het gebeurt. Dr. de Vaal zei onlangs in een rechtzaal in Utrecht: 'Het grootste gevaar van het gebruik van drugs is het risico dat je loopt opgepakt te worden.' Waarschijnlijk leidt strenge vervolging van druggebruikers tot een intensivering van dit gebruik en is het geven van informatie zinvoller. Daartoe heb ik een bescheiden poging gedaan en uw brief heeft me duidelijk gemaakt hoe zeer ik gefaald heb.

JAN HAASBROEK

Een gesprek met Hans Plomp

BOEKBESPREKING

Hans Plomp (26) is portier in een bioscoop, naaktmodel, lid van o.a. Het Neo-Romantisch Genootschap, De Vereniging 'Huize de Slapeloze Nachten' en Het Bestormingscomité 'De Zangberg', redakteur van het literaire tijdschrift *Soma*, vertaler van bij voorkeur filosofische werken ('Dat is goed voor m'n academische image...') en auteur. Van zijn hand verschenen de roman — *De Ondertrouw* — en de verhalenbundel — *De chinese kruiwagen* — en ander schrijvend proza. Over het eerste boek merkte Daniël Robberechts in *De Financiële-Economische Tijd* op:

(...) *Wie de zes eerste bladzijden van — De Ondertrouw — leest, weet meteen dat hij met een magistraal geschreven boek te maken heeft (...)* En Ab Visser in *De Telegraaf*: (...) *'Het is geen aangenaam boek, maar het is wel beklemmend en in zijn analyse van een wrang-nihilistische moderne maatschappij, zowel onthullend als aangrijpend (...)*

— *De chinese kruiwagen* — en ander schrijvend proza werd net niet bekroond met de prozaprijs ('69) van de Gemeente Amsterdam, maar doet in geen enkel opzicht onder voor — *De Ondertrouw* —. Integendeel. M.i. is dit laatste boek zelfs sterker. Niet alleen naar vorm, maar vooral ook naar inhoud. Sprak Johan Phaff naar aanleiding van — *De Ondertrouw* — in *Avenue* over het 'vreedste debuut van het jaar 1968', ten aanzien van — *De chinese kruiwagen* — en ander schrijvend proza zou dit eveneens opgaan, met dan wel gaarne de ('69) aanvulling dat de verhalen in genoemde bundel de lezer kots en kotsmisselijk maken. Zoveel wezins oproepen, dat de auteur zich gelukkig lijkt te mogen prijzen dat hij niet in de buurt van de lezer vertoeft.

Waarom geef je — De Ondertrouw — als ondertitel mee 'een somber herenboek'? Hans Plomp: '— *De Ondertrouw* — is een boek voor sombere heren. Heren met een uiterst sceptische kijk op de wereld. Ja, zeer sceptisch ...'

En het feit dat Walter de oorzaak is van de uiteindelijke dood van de oude man Gustave ...?

Hans Plomp: 'Heeft niets met dat 'sombere' te maken. Dat kan niet, omdat ik niet weet of die Gustave aan het slot van het boek wel of niet sterft. Neen, dat zou ik echt niet weten.'

En — De Ondertrouw —?

Hans Plomp: 'Dat houdt meer in. Het verhaal speelt in de periode dat Walter in ondertrouw met Treeseje, en het is de periode van wederzijds wantrouwen. Wat ook nog geldt voor de relatie tussen Walter en Gustave.'

Walter gedraagt zich tegenover beiden nogal schofterig. Je zou kunnen zeggen dat hij Treeseje en Gustave gebruikt, hen eerst naar zich toetrekt, om hen daarna des te harder te laten barsten?

Hans Plomp: 'Ja. Maar het is de vraag

of dat schofterig is. Weet Walter wel zo goed wat hij doet? Hij zit nog op school. Zijn vriendin Treeseje in verwachting.

Dus moet hij trouwen. Dat moeten trouwen, omdat de normen dat nu eenmaal eisen. De waanzin! Vooral wanneer je bedenkt dat het hele trouwen een paranoïde zaak is. Voortdurend bang om elkaar te verliezen. En dat trachten te voorkomen door een burgerlijk en wettelijk huwelijk te sluiten. Natuurlijk is dat de oplossing niet. Het burgerlijk huwelijk is een fiscaal voordeel. Meer niet. Wanneer ik trouw dan doe ik dat niet omdat het moet. Ik bescherm mijn vrouw toch wel. En niet vanwege de politie ...'

De man Gustave bezit een kostbare postzegelverzameling. Hoewel Walter soms aardig is tegen Gustave, dreigt hij voortdurend diens postzegels te pikken ...

Hans Plomp: 'Je vindt Walter sadistisch, hè? ... Dat is hij ook wel een beetje. Maar aan de andere kant heeft hij af en toe ook spijt van zijn sarren. In — *De chinese kruiwagen* en ander schrijvend proza — zitten ook dergelijke figuren. Enerzijds gemeen, anderzijds vol berouw.'

Ik heb er niet veel kunnen ontdekken. In het verhaal — Zeker ergens een ongeluk gebeurd — laten de twee jongens de half-dode man voor wat hij is. Hun enige zorg zijn de boeken die op het natte asfalt vies worden. En in — De bijna blinde dichter — heeft de hoofdfiguur Hans bijvoorbeeld het grootste plezier om zijn 'vriend' een tijd in de kou te laten staan. Wanneer hij daarna open doet, luistert hij wel naar het verhaal van zijn vriend, maar helpt hem niet zijn geliefde te zoeken. De enige zorg van Hans is dat de jongen de volgende morgen terug zal komen en hij dan zijn Annemarie, die zo heerlijk bij

hem (Hans) slaapt, zal vinden ... Behalve dit, ga je in je laatste bundel ook nogal discriminerend tekeer ...

Hans Plomp: 'Ik ben het wel eens met je voorbeelden, maar toch schrijf ik soms ook wel 'lief.' Bijvoorbeeld over Greetje in het verhaal — *De chinese kruiwagen* — ...'

Nadat je haar eerst laat pesten door haar vriendje Albert ...

Hans Plomp: 'Goed ik geef toe wat ik tot nu toe geschreven heb is niet altijd even aardig. Maar het is dan ook voorbij. Mijn volgende boek — *Het Amsterdamse Dodenboekje* — is al heel anders. Wat daarna komt, of het nu een roman of een verhaal is, is niet alleen vriendelijker maar heeft zelfs vaak een happy-end.'

En is ook auto-biografisch?

Hans Plomp: 'Ja. En het kan, omdat de periode van het afschrijven van eigen frustraties voorbij is.'

Waarom schrijf je?

Hans Plomp: 'Omdat mijn rol die van schrijver is.'

Waarin?

Hans Plomp: 'In Het Neo-Romantisch Genootschap. Een genootschap dat weer samenhangt met de Rozenkruisers en The New American Church, etc.'

Wat is het doel van het Neo-Romantisch Genootschap?

Hans Plomp: 'Infileren in de rechtse blokken. Ik word waarschijnlijk lid van de C. H. U. In feite is dat natuurlijk een middel. Zo ook wanneer ik mijn haar afknip, mij keurig klee en leraar word. Allemaal middelen om te komen tot het uiteindelijke doel: *Het paradijs op aarde*. Ik ben ook van plan om binnenkort lid te worden van de vereniging van letterkundigen. Het gaat er om de mens een spiegel voor te houden. Hem er in te laten kijken, hem te laten ontdekken: Jezus, dat ben ik zelf.'

Ben je bang voor de dood?

Hans Plomp: 'Neen. Ik geloof in een hiernamaals. Dat is dat paradijs. Het lijkt misschien allemaal weinig reëel. Maar vergeet niet, het enige wat wij met onze cultuur tot nu toe bereikt hebben is dat wij weten hoe wij die cultuur moeten vernietigen. Of ik op de weg naar het einddoel altijd de rol van schrijver zal behouden, weet ik niet. Dat is ook niet zo belangrijk. Moet ik iets anders gaan doen, dan merk ik dat vanzelf.'

Hoe?

Hans Plomp: 'Daar kan ik geen antwoord op geven.'

Drugs hebben een belangrijke rol in je leven gespeeld?

Hans Plomp: 'Ja. En dat doen ze nog.'

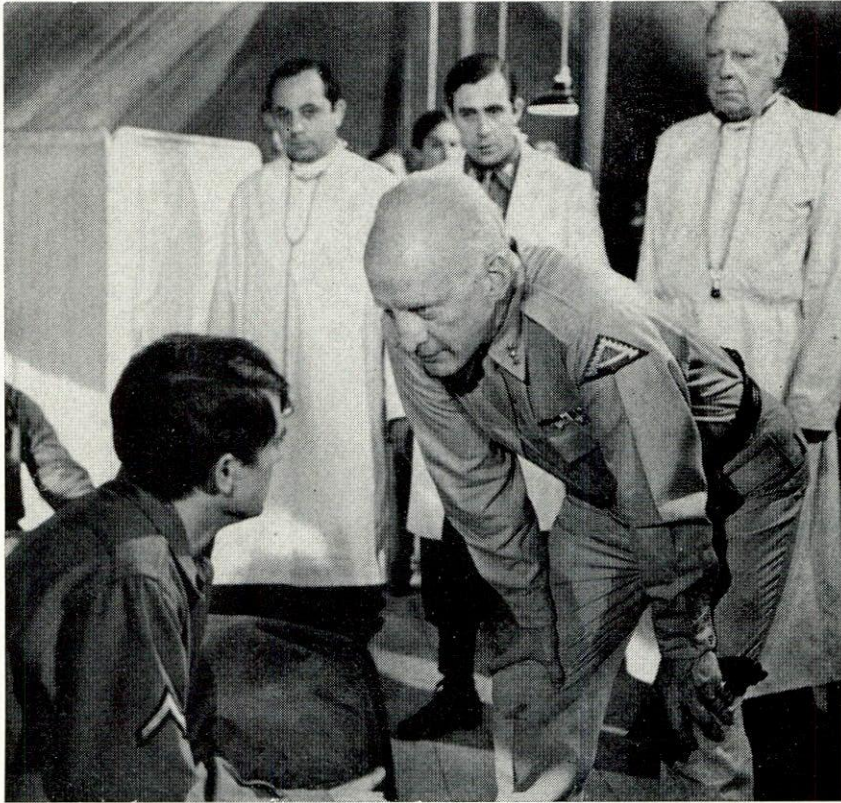
Je bent godsdienstig?

Hans Plomp: 'Ik ben zeer, zeer religieus.'

DICK ZAAL

P. S. Het Amsterdamse Dodenboekje verscheen bij Thomas Rap; de andere genoemde werken bij Uitgeverij Manteau.

Generaal Patton en de 'laffe' soldaat Patton (George C. Scott)

Het zou te ver voeren om te beweren dat elke oorlogsfilm er een te veel is. Overdaad schaadt is de veel gehoorde kreet op een hausse in de filmindustrie als een bepaald type film eindeloos in diverse kleuren en mogelijkheden op het witte doek wordt geprojecteerd. Het is dan hetzelfde als in de literatuur, alweer een spionageroman, alweer een thriller met hetzelfde goedkope effectje aan het slot, alweer een boekje vol grappen uit het dagelijks leven. Hoewel, uitschieters zijn er altijd, niet alleen in de literatuur, of in de schilderkunst, maar ook in de film(kunst). Beslist een uitschieter in het genre oorlogsfilm is PATTON van de Amerikaanse regisseur Franklin Schaffner (50). Deze in Tokio geboren, maar in de VS opgevoede regisseur, begon als acteur, kreeg echter te weinig aanbiedingen (!), trok toen maar de stoute schoenen aan en werd regisseur bij de televisie. Eerst werkte hij als assistent van het tv-programma March of time, doch later kreeg hij de supervisie over een aantal tv-series: Studio One, Playhouse 90, Ford theatre. Naast het gewone seriewerk deed hij ook toneelstukken: Twelve angry man (dat door Sidney Lumet verfilmd werd) en The Caine mutiny court trial. Van 20th Century Fox kreeg hij een geweldig contract voor een aantal speelfilms. Ongetwijfeld is uit dat aantal zijn bekendste Planet of the

apes met Charlton Heston in de hoofdrol overbekend. Bovenstaande is slechts ter verduidelijking van wat Schaffner allemaal in zijn mars heeft. En dat die mars schier onuitputtelijk is, heeft Schaffner nu wel bewezen met zijn laatste: Patton (die aanvankelijk de titel meekreeg Patton, blood and guts, maar om kuisheidsredenen (blood and guts) en om de figuur Patton niet te veel om laag te halen als PATTON werd gepresenteerd).

Besproken figuren

Patton de militair, de vechtjas, de onmens, de dwaze historicus, etc. is een van de meest besproken figuren geweest uit de Tweede Wereldoorlog. Deze controversiële viersterren-generaal was een soort zestiende eeuwse krijgsheer, die gelijk aan het edele schaakspel, er van hield met pionnen, lopers, paarden, kastelen (lees: infanterie, pantserwagens, tanks en in beperkte mate loopgraven) zijn vijand te overbluffen en af te troeven.

De acteur George C. Scott (dezelfde die een grandioze generaalsrol speelde in Peter Sellers' Dr. Strangelove) heeft grip gehad voor de figuur Patton. Althans, dat heb ik me gerealiseerd toen ik mij drie uur later van m'n bioscoopfauteuil verheef. Want zo een, twee, drie blijkt dat niet direct, bij het aanschouwen van de film. Scott heeft er namelijk

al zijn zinnen op gezet om van de figuur Patton werkelijk iets te maken. Maar hoe gaat dat, het valt de toeschouwer alleen op als het oorlogsgewoel is verstomd en Scott alias Patton doorgaat met het oorlogsgewoel, hij is zelf de oorlog.

Begin grandioos

Het begin van de film is grandioos, Patton heen en weer lopend voor een monsterachtige Amerikaanse vlag, onderwijl de volgende historische woorden uitsprekend: 'De oorlog is nog nooit gewonnen door de zak die voor zijn land stierf, de oorlog is altijd gewonnen door die zak van dat andere land die voor zijn land stierf'. Voorwaar een kernachtige uitspraak, die niets aan het toeval overlaat. Zo wilde Patton, de generaal, ook niet dat de Russen zover konden oprukken en meer gebied bezetten dan nodig was, ('Geef me de vrije hand en ik sta in tien dagen in Moskou').

Hij wilde ook niet dat zijn soldaten zich slap en willoos gedroegen; daarom ook ontstak hij in woede tijdens een bezoek aan een veldhospitaal toen een soldaat hem (Patton) meedeelde het vechten beu te zijn. Patton sloeg daarop de soldaat diens helm van het hoofd. Gevolg: een knetterende ruzie in de hoogste legerleiding en Patton werd geschorst. Deze affaire met de helm — er zijn nog legio andere (soms min of meer overdreven) feiten op te noemen — kostte Patton wel het leiderschap van de landing in Normandië. Hij, de grootste tankgeneraal, de tegenstander van veldmaarschalk Rommel in Afrika, werd voorgoed op een zijspoor gerangeerd en mocht slechts wat simpele schermutelingen leiden. Dat Patton niet helemaal verzandde in dit in zijn ogen minder krijgshaftig vertoon, heeft hij te danken aan Omar Bradley, ten tijde van de invasie in Normandië opperbevelhebber. Die gaf Patton weer een kans, wat uiteindelijk resulteerde in de snelste doorbraak sinds eeuwen. Patton had binnen de kortst mogelijke keren half Europa aan zijn voeten liggen.

Profiel

Het door Schaffner gefilmde profiel van Patton bewijst de heroïsche generaal alle eer, hoewel Schaffner niet heeft nagelaten toch enige kritiek op de figuur Patton in te voeren. Hij laat hem soms zien als een soort almachtige, die het maar voor het zeggen heeft, soms komt hij tevoorschijn als een aan aderverkalking lijdende man, die koste wat het kost al zijn troepen in de strijd werpt om bijvoorbeeld het eerste in Messina (Sicilië) te zijn, nog voor de andere legerkorpsen die onder aanvoering staan van Montgomery.

PATTON,

2 vechtjas

'Een soldaat draagt in oorlogstijd altijd een helm' - generaal Patton

FILM

Godsdienstig mens

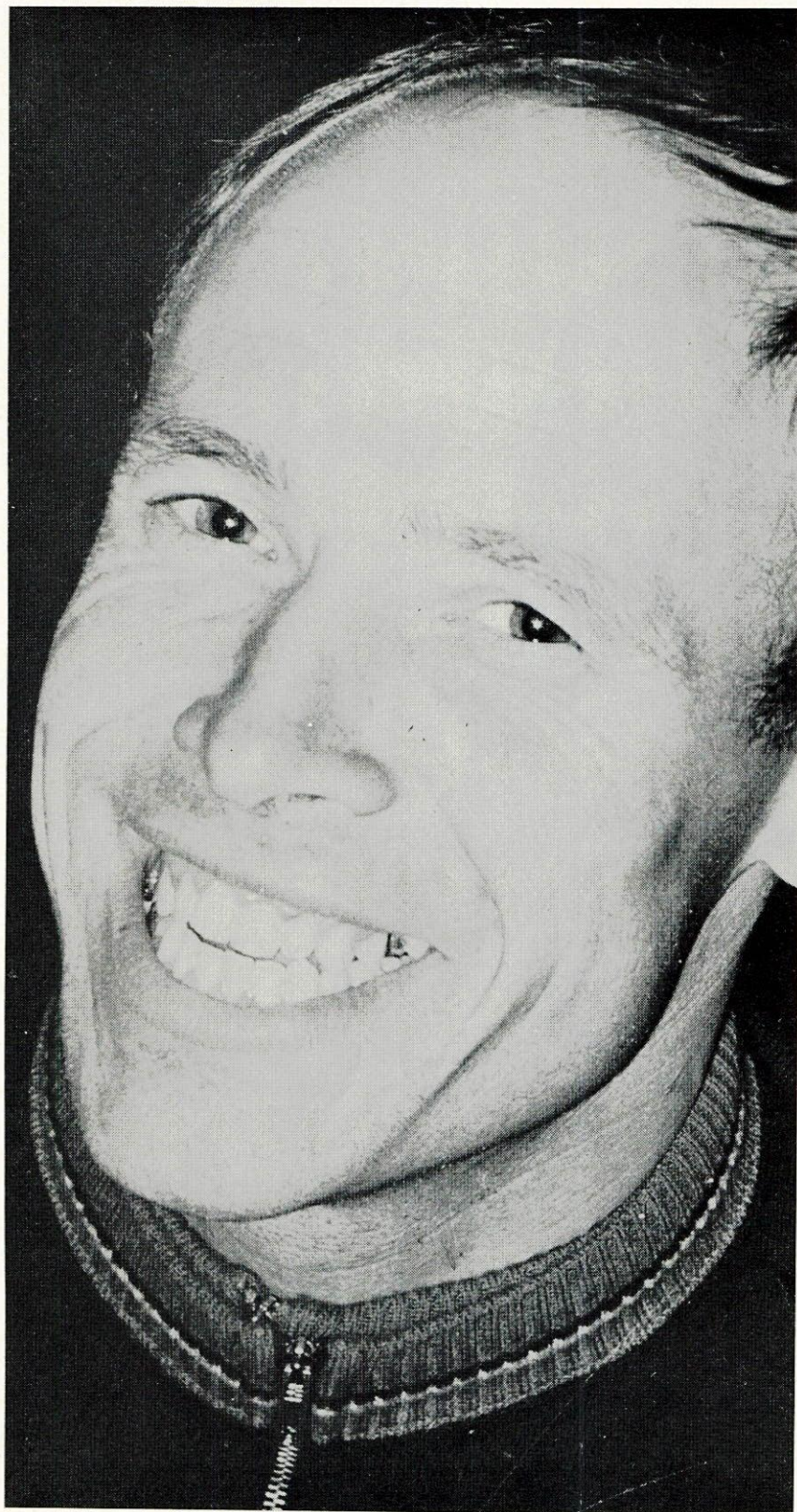
Dan weer is Patton de man, die zweert — en het liefst met zijn hand erop — bij de bijbel. Zo te zien een godsdienstig mens, doch wel eentje die vijf minuten later alle brieven van Paulus vergeet en er lustig op losgaat. Nietwaar, oorlog is oorlog.

Schaffner heeft bijna alles uitgebeeld: het psychologisch uitspelen van Omer Bradley (Karl Malden) tegen Patton door Ike (Eisenhower) en generaal Marshall. Het ijdele optreden van Montgomery (Michael Bates) ertussen in, en Pattons verhouding tot de Amerikaanse pers, die hem genadeloos heeft behandeld, vooral na het incident met de soldaat in het veldhospitaal.

Het moet me wel van het hart, dat de gevechtsscènes niet je dát zijn (het is misschien flauw om te beweren, maar ik vind Audie Murphy in *To hell and back* beter) de encensering valt te vaak op door de meesterlijk uitgevoerde trucages, de vechtpakken zijn mij ook te schoon, de haren te netjes, de kinnen te glad. Maar als dat het enige zou zijn om een film liefhebber van deze voortreffelijke rolprent af te houden wil ik bovenstaande gaarne inslikken. Echter, als fors pluspunt geldt: Sentimenteel en zo lyrisch à la Hollywoods oorlogsfilms van twintig jaar terug is Patton gelukkig niet.

PETER J. MORÉE

Dries Helsloot gooit fiets aan de kant

SPORT

Bij de foto's:

Links: Dries Helsloot nu vliegtuigtanker

Rechts: Dries Helsloot, dodelijk vermoeid na zijn mooiste maar ook zwaarste race in zijn carrière.

Amsterdam. WK-wielrennen 1967

Dries Helsloot heeft de racefiets aan de kant gezet. De 33-jarige amateurstayer die vele jaren met de allersterksten meestreed heeft er genoeg van. Meer dan genoeg zelfs. Hij zegt: 'Sinds kort heb ik een goeie job gekregen op Schiphol. Ik ben vliegtuigtanker geworden. En na enige maanden werken begreep ik meteen dat dit niet met fietsen te combineren valt. Je moet al verrekt veel klasse hebben om met een mindere training bij de allerbeste te blijven.

Als ik dit seizoen toch weer ga stayeren zou me dat verschrikkelijk veel energie kosten. Dat is me het niet waard. Tenslotte heb ik jarenlang in nood gezeten. In financiële nood dan. Weet je dat wielrennen heeft me ongelooflijk veel geld gekost'.

Dries Helsloot; het prototype van een Amsterdammer. Zijn tongval verraadt z'n afkomst; zijn reserve aan het begin van het gesprek duidt op die typische mentaliteit van de geboren Mokummer: eerst kijken wat voor vlees je in de kuip hebt.

Hij stelt: 'Ja kijk eens ik heb in de loop der jaren al zoveel geintjes met journalisten gehad dat ik voor vreemden niet meteen leegloop als een gieter. Eerst even weten wat ze willen en dan pas vlammen geblazen. Vergelijk het met de wielersport. Daar moet je ook je ogen en oren open hebben. Anders ga je finaal de boot in'

Eerst criterium

De kleine vechtjas is in zijn carrière niet vaak de boot in gegaan. Na een aanlooperperiode als weg- en criterium-renner liet Helsloot zich overhalen om achter de motor te kruipen. Een angstige gedachte, zeker voor een die nimmer de zit van het harde wielersadel heeft gevoeld.

Toch was ook Helsloot min of meer geïmponeerd toen hij voor het eerst bij 'Ome' Frits achter de motor sjaste.

Dries: 'Ik moest wel met stayeren beginnen. Dat zat zo. Ik had een bloedje hekel aan wintertrainingen. Die kou stond me niet aan. Met groot lef verkondigde ik dat ik achter de motor ging. Ze lachten om me die collega's. Er zijn al zoveel wielrenners geweest die uitkraamden dat het de motor werd. Ik moet ze nou nog hun eerste ronde zien rijden. Maar goed ik moest wel, want ik wilde me niet laten kennen. En ik moet zeggen dat ik vanaf de eerste trap er een heerlijk plezier in had. Ik had er veel eerder aan moeten beginnen. Nu was ik al 29. En dat is natuurlijk veel te oud.' Dat late starten van Dries als stayer heeft hem immer dwars gezeten. Daarom ook heeft Dries er nimmer aan gedacht, laat staan beginnen, om prof te worden. Maar kenners zeiden dat Dries voor dat harde profmetier wel het talent bezat.

Op mentaliteit

'Dat kunnen ze gemakkelijk zeggen ja. Meestal gebeurt dat achteraf. Ik vind van niet. Volgens mij heb ik die vijf jaar meer op mijn mentaliteit gedraaid dan op mijn talent. Ik kon knokken zie je. Als er eentje achter me zat dan moest ik hem achter me houden. Dat was mijn kracht. Een Piet de Wit, voor wie ik een hoge bewondering heb, heeft ongetwijfeld veel meer klasse dan ik. Piet was het helemaal. Wat Koch en Stakenburg bij de gangmakers zijn was Piet in mijn amateurtijd bij ons. Misschien ben ik wel een beetje jaloers op hem. Hij is op tijd achter de motor gestart. Ik heb veel te lang gesukkeld.'

De vrij korte carrière van Helsloot heeft

toch enige opmerkelijke hoogtepunten gekend. In al die jaren dat hij zich aan het publiek als stayer presenteerde klasseerde hij zich voor de Nederlandse ploeg die uitkwam op de wereldkampioenschappen. En voor eigen publiek, op de baan waar hij zoveel kilometers heeft afgelegd – de baan in het Olympisch Stadion – reed Helsloot zijn beste race van zijn leven. Een wedstrijd om nooit te vergeten. Nog even terug naar 1967. WK wielrennen in Amsterdam. Op een warme zondagnmiddag in september staat één van de hoofdnummers op het programma; de finale om de wereldtitel bij de amateurstayers. En Helsloot heeft de wind mee; hij mag van kop starten. Laat hem zelf zijn verhaal nog eens vertellen.

'Ja als ik daaraan terug denk word ik weer moe. Het is stellig mijn zwaarste race in mijn carrière geweest. Ondanks die fraaie startpositie was mijn start toch niet gunstig. Ik voelde namelijk meteen dat ik misgegoekt had met het verzet. Voor de wedstrijd had ik eens naar de bomen gekeken. Geen zuchtje wind. Goed ik stel mijn dérailleur in en pats na de eerste omloop begint een verraderlijke briesje in de Kuip te vallen. Nou dat werd steeds erger natuurlijk. Ik heb me wezenloos zitten trappen. Op een gegeven ogenblik was ik zo moe dat er door mijn hoofd flitste: laat er in godsnaam iets gebeuren. Want ik wilde van die fiets af. Nee niet afstappen, maar eervol afgaan. Toch geloof ik dat Noppie Koch en Piet de Wit me een geintje hebben geflikt. Ik had die zilveren plak kunnen behalen als die twee iets harder hadden gefietst. Nu kreeg ik iedere keer die vuile wind van ze. Als dat niet was gebeurd had ik Markov dat was die Rus

ja, gemakkelijk van mijn lijf kunnen houden.'

Zijn blik dwaalt af. Pezige Dries denkt terug aan de race van zijn leven. Op die zomerdag in september van het jaar 1967 werd hem door een handig spel van twee landgenoten een zilveren plak door de neus geboord. Maar heb je dan helemaal niets te zeggen. Is de gangmaker dan zo machtig?

Helsloot: 'Ja die maken de dienst uit. Als coureur heb je je mond te houden. Zij bepalen de koers. Zij ook bezien wie de contracten krijgen. Als je een grote smoel hebt val je buiten alles. Ach het is zo eenvoudig voor ze. Als ze geen zin hebben draaien ze het gas dicht. Willen ze je in enkele rondes stuk hebben dan draaien ze die gaskraan open. Dan kun je schreeuwen als een bezetene maar ze horen niks. Dan zijn ze doof. Ja ik dacht wel dat me op een dergelijke manier een titel door de neus is geboord.'

De vliegtuigtanker, 'ik ben nog niet volledig bevoegd' stelt hij, houdt er niet van om met vuil te smijten. Als hij dat van oud-collega's die stopten las kreeg Dries een vieze smaak in de mond. 'Dat is zo laf. Afgeven op de KNWU als je gekapt hebt. Dat moet ik niet. Je moet je mond opendoen als je nog rijdt. Dat is lef. Niet achteraf.'

Ze zullen hem missen, standvastige Dries. In het Olympisch Stadion moeten de wielersfans het zonder een karakteristieke figuur doen. 'Ik zal er nog heel vaak te vinden zijn. Wielrennen ben ik bezeten van. Ik heb er ontzettend veel vrienden gehad. Geweldig. Nu komt er voor mij een ander leven. Als ik doorga tot het bittere eind eindig ik in de goot. Kijk en daar voel ik geen pest voor.'

WIM JESSE

Ervaring herzien,

of de mens is een wonderlijk wezen

Op pagina 5 van 't decembernummer van 'Ego' staat een nogal sentimenteel verhaaltje van een afgekeurde militair. 'Ervaring' heet 't. Het is van de hand van ene Alex Poul, een pseudoniem natuurlijk. U wist 't al: een mens is een wonderlijk wezen. Dit hele verhaal heb ik geschreven toen ik in dienst zat. In zoverre is het waardevol voor mij. Een tijd lang werkten de gevoelens, zoals in het stuk beschreven, na. Nauwelijks had ik het op de post gedaan (eind oktober) of ik raakte over die gevoelens heen. Ik ging rationeler t.o.v. mijn ervaringen staan: ik probeerde redelijke verklaringen te vinden voor mijn gedrag. In de toekomst kom ik misschien tot een machiavellistische visie, nl. dat ik iedereen ijskoud in de maling heb genomen.

Het was in feite een proces van eskalatie: ik onderging iets, reageerde daarop en daardoor zag ik in nieuwe ervaringen slechts bevestigingen van mijn gedachten. Daarnaast handelde ik dan weer. 'If men define situations as real, they are real in their consequences,' zei de socioloog W. I. Thomas al.

Eerst overdreef of verzor ik wel eens wat om mijn zaak te ondersteunen en later ging ik dan daarin geloven. Niemand kon mij overtuigen van mijn ongelijk; ik kon tenslotte niet meer terug, ook uit zelfrespect. Hierbij ging ik er van uit dat mijn primaire gevoelens juist waren en dat ik juist handelde. Ik zette m'n 'redelijk denken' opzij, omdat ik alleen zo uit dienst kon komen. Maar dit 'redelijk denken' hield mij af van al te wilde ondernemingen, zoals desertie en hongerstaking, ook al maakte ik de plannen ervoor.

Ik kon eruit komen, omdat ik door 't leger zelf op de mogelijkheden werd gewezen, al stuurde ik 't niet direkt daar op aan en besefte 't leger dat niet. Echt klem kwam ik in die zes weken nooit te zitten. De masjiene (arts, hospitaal, psychiater) om mij uit dienst te helpen werkte steeds. Wel ging 't niet zo snel en moest 't initiatief van mij verder uitgaan.

Irreële situatie

Dat het zo zou gaan, had ik van te voren niet gedacht. Wel geloof ik dat ik het in dienst gaan nooit echt geaccepteerd heb. Daarom voelde ik me, eenmaal in de Doelenkazerne in Leiden, in een irreële situatie terechtgekomen, als was ik een beetje dronken. Toch bleef ik tot het einde toe nieuwsgierig naar alles. Dus: mijn gevoelens hadden de boventoon, boven het redelijk denken; en ik was tegelijk slachtoffer en toeschouwer.

Eigenlijk was ik die twee eerste dagen heel positief, m'n houding was toen (misschien wat geforceerd) zelfverzekerd. Ik was gemiddeld een jaar ouder dan de meeste anderen. Ik praatte veel. De anderen waren onder de indruk en

daardoor makkelijker te conditioneren door 't kader. Ik voelde me zelfs een beetje leider, wilde wel klasse-oudste zijn. Dat gebeurde om o.a. politieke redenen niet. Gelukkig maar, want daardoor zou ik ingekapseld zijn in het systeem.

Verder had ik maar een rechtvaardiging uitgedacht voor het opkomen: het zal wel meevallen voor me, als kok, (al zag ik niet waarom ik kok moest worden); ik ben geen pacifist; het is nuttig om met andere mensen in contact te komen en ik wil kritisch zijn in het leger. Maar kleinigheden zetten me aan 't denken: ik werd kaal geknipt, terwijl ik de dag ervoor al naar de kapper geweest was. Ik vermoedde dat dit een pesterij was voor mijn — ook al geminimaliseerde — baard. Ik schrok van het gedachtenloze geëxcuseer van jongens die slechts twee maanden in dienst waren. Ik dacht heel bewust: ik moet zorgen te blijven nadenken bij letterlijk alles wat ik doe. En: ik moet niets gewoon vinden. Ik wilde dus wel in de houding staan etc. Maar niet zo maar. Ik dacht een way of live met het leger te kunnen vinden. Maar alleen volledige overgave werd verlangd. Met de Uzi voor 't eerst in de hand voelde ik de kogels er uit komen en een ander (mijn eigen?) lichaam binnendringen. Ook leed ik onder de bewuste isolatie van de buitenwereld, vooral tijdens de Maagdenhuisbezetting.

Slechts met één ander kon ik wat praten. Mijn lotgenoten waren wel vriendelijk en niet zo schreeuwerig. Ik zorgde ervoor steeds goed met ze te kunnen omgaan, anders had ik geen leven meer. Zij geloofden niet dat ik ooit afgekeurd zou worden. Ze waren opgevoed om de 16 maanden vol te maken en zij aanvaarden de dreigementen. ('S-5ers komen nooit goed terecht.')

Ik voelde me alleen.

Humanist uit gemakzucht

Eerst was ik kritisch en kon ik me zeer opwinden. Ik was uit gemakzucht 'Humanist' verklaard. Toch moest ik de G.V. van de dominee bijwonen. Dat vond ik onjuist. De eerste keer probeerde ik de Maagdenhuis-bezetting uit te leggen, maar de geestelijke kapte dit: we moesten er geen discussie van maken, dan werd 't zo onvriendelijk, neen, een eerlijk open gesprek, dat was je ware! Of ik maar m'n mond wilde houden. Later stortte hij z'n eigen seksuele nood uit en bewees hij allerlei aan de hand van één voorbeeld uit de bijbel, b.v. homosexualiteit was onzin, want zie: God had toch niet twee mannen geschapen.

Bij de theoretische schietinstructie moest ik leren richten op punten van het plafond, er werd niet over gesproken dat 't er om ging mensen kapot te schieten. Door wat 'sikke', maar serieus bedoelde opmerkingen, probeerde ik anderen op

de ernst van de zaak attent te maken. Heel sluw ging men er pas toe over om over het object van het schieten, de vijand, te praten, toen de eerste schietoefening geweest was, en men niet meer terug kon: men had geschoten. Schieten werd als een soort kermisattractie voorgesteld. Overigens hoefde ik toevallig nooit met deze schietoefeningen mee te doen.

Ik verheugde me op de lessen krijgstuucht. Dan zou ik een discussie kunnen beginnen, dacht ik. De eerste maal stelde de luitenant H. dat bevelen onmiddellijk, zonder nadenken, uitgevoerd moesten worden. Het waarom wist-ie niet duidelijk te maken. Ondanks z'n verhaal van een walgelijk bloederige frontsituatie. 'Er moest toch discipline zijn,' vond-ie, 'net als in een voetbalclub.' (sic!) Ik zei: 'U wilt toch niet het leger gelijk stellen met een voetbalclub?' Hij was werkelijk in verwarring en wist niets meer te zeggen. Hij vond dat we maar lastig waren, hoorde ik achteraf, terwijl ik de enige was die wat zei. Hij had ook nog gezegd dat hij 't optreden van de marechaussee (dit was een voorbeeld van een binnenlandse taak van de krijgsmacht) b.v. bij het Maagdenhuis, zo fijn vond. Ik voelde dit alsof ik er medeplchtig aan gemaakt werd.

De tweede les krijgstuucht werd gegeven door de kapitein De B., een zwaarder kaliber. Wat ik hem ook vroeg, hij ging er gewoon niet op in, was alleen geërgerd. Een nederlaag voor hem eigenlijk. Een van z'n opmerkingen was dat wij 'vrijwillig in het leger waren, omdat we niet geweigerd hadden'. Hieruit zou onze onvoorwaardelijke loyaliteit moeten volgen.

Passief gedrag

Na bedreigingen — 'We zullen je wel ergens heen sturen, waar ze je wel leren aanpassen' — werd ik eerst recalcitrant. Maar al gauw ging ik me passief gedragen. Mijn pogingen tot een dialoog hadden gefaald. Ik wist me verslagen, de enige reden waarom ik nog in de kazerne was, n.l. discussie, had opgehouden te bestaan. Ik begon er slecht uit te zien. 's Avonds ging ik nooit de poort uit. Ik was zo rusteloos dat ik niet kon lezen. 't Week-end werd overschaduwd door 't vooruitzicht van de komende vijf dagen. Wel viel ik nog steeds op. Ik was dat 'provocerend element'. Ik concentreerde me er steeds meer op om afgekeurd te worden.

Overigens was ik vaak niet in de kazerne en dan voelde ik me tamelijk goed. Hele dagen was ik in Den Haag en Utrecht voor onderzoek. Ik kwam dan veel later terug in Leiden dan nodig was.

Ook tijdens een bivak van drie dagen bij Hilversum voelde ik me nogal op m'n gemak. Dat was zelfs opvallend, en gevaarlijk voor mij. Want men zei al:

'Kijkkijk, je vindt 't best leuk in dienst.' Ik was nu in de openlucht, met lekker weer, zonder controle. Ik werd ontzien en ontliiep alles. Ik wandelde maar wat over de hei. Kruipen en tijgeren (!) was er niet bij. En zelfs de vossenjacht ging niet door.

In oude rol

Terug in de kazerne bedacht ik dat het toch wel erg misselijk van me was om zo vrolijk over de heide te lopen met een mitrailleur in mijn handen, terwijl er mensen met kinderen liepen en speelden. En vanzelf viel ik weer in mijn oude rol. Ik begon mezelf naar een climax te slepen, dat ging vanzelf. (De self-fulfilling prophecy in werking). Ik schaamde me zo, militair te zijn, in dat lulige pak te lopen, met die kale kop. Ik hield mezelf voor dat zo'n legersituatie nooit meer in mij leven zou terugkeren en ik accepteerde dat ik op S-5 zou worden afgekeurd. Ik werd vergeetachtig; daarom schreef ik op wat ik meemaakte. Ik moest toch alles aan de psychiater kunnen vertellen.

Wel sliep ik erg diep met nachtmerries over ongelukken. In de kazerne deed ik nauwelijks meer mee. Ik geloofde heilig in de echtheid en juistheid van mijn houding. Al twijfelde ik een beetje: reageerde ik echt wat abnormaal?

Tijdens het laatste week-end in dienst sloot ik mij helemaal af en dwaalde ik door Amsterdam. Ik zag de film 'Z' (over de Griekse kolonels), ik vond dat deze Griekse officieren in mentaliteit niets van hun Nederlandse soortgenoten verschilden. En ik maakte deel uit van zo'n leger.

Dit vertelde ik allemaal aan de districtspsychiater in Utrecht, een vriendelijke man. Eerst was hij afwerend. Maar de derde keer wist ik hem te overtuigen. Het was zinloos geworden voor mij om nog langer te dienen, vond ie. Het doorslaggevende argument was, dat m'n privébestaan zo verpest werd. Hij vulde 'autoriteitsconflict' in. Men liet mij dus gaan. Er waren waarschijnlijk koks genoeg en men vond 't maar 't beste om van zo'n lastige (nou ja) figuur af te zijn. Iedereen was tevreden. Ik rekende op afkeuring, want ik had mijn eigen kleren bij me in de kazerne. Hierover werd ik zelfs nog aangevallen, toen ik dan de dienst voorgoed ging verlaten.

Nu wil ik nog noteren hoe mijn omgeving in dienst en er buiten op mijn gedrag reageerde.

Mijn ouders hadden verwacht dat ik 'flinker' zou zijn, (alsof dat het woord is). Verder steunden ze mij. Van mijn vrienden was er geen die ook in dienst moest. Zij sympatiseerden wel met mij, maar wilden toch dat ik een beetje voorzichtig te werk zou gaan.

Mijn collega's in dienst begrepen mij niet. Ze benijdden me om mijn vele afwezigheid en sommigen zeiden dat zij

er ook wel uit zouden komen. Tenslotte keken ze gek op, toen ik ze vaarwel zei.

De psychiater probeerde me eerst een compromis te laten vinden, door m'n kritische houding aan te moedigen. Toen dit niet lukte, hielp hij me. Ik kon prettig met hem praten. Als met een geestverwant. Al was ik wantrouwig, omdat hij toch een voornamen functie in de hiërarchie had. Ik zag nl. overal complotten tegen mij gesmeed, vooral door strepen- en sterrendragers.

Op de m.g.d. werd ik steeds vriendelijk ontvangen, hoe vaak ik er ook kwam, ik kreeg er zelfs thee. De dokter daar was de eerste die zei: 'Jongen, jij hebt aanpassingsmoeilijkheden, jij moet maar naar de d.p.' Later echter onderwierp hij me aan een soort kruisverhoor van 1½ uur, waarin hij allerlei tegenstrijdigheden in mijn houding naar voren bracht (die waren er). Hij bood aan me over te plaatsen naar een andere functie. Daar ging 't mij natuurlijk niet om. 'Dan moet je je nu maar eens gaan aanpassen, en moet het uit zijn met dit gedoe.'

Hij keerde zich nu plotseling tegen mij, terwijl wij elkaar tot dan toe vertrouwd hadden. Hij bracht me echter niet van mijn *gevoelens* af. Hij had wat ik hem verteld had gecontroleerd en had gevonden dat 't waar was: 't kader vond me 'dwars'. En 'jij vraagt altijd maar naar het waarom van alles.' Hij was werkelijk kwaad geworden. Waarschijnlijk dacht hij dat ik een spelletje met hem speelde. Ik zag hem voor 't laatst toen ik herkeurd was. Hij was erg kortaf. Dit is mij nooit duidelijk geworden. Tenslotte het kader: tegenover hen was ik bang, vooral als ik ze niet zag, omdat ik me bespionneerd voelde, en was ik nogal brutaal in hun aanwezigheid, omdat ik me eerlijker en menselijker voelde. Het lagere kader trok zich weinig van mij aan, zij zijn er aan gewend dat tijdens elke opleidingstijd een paar mensen alsnog afgekeurd worden. De hogeren bedreigden mij eerst. Maar later, toen ik serieus bleef doorgaan, leek 't of zij geen belangstelling voor mij hadden, misschien hoopten ze zo mij van inzicht te doen veranderen.

Enige slotopmerkingen:

Ik ben nu zover dat het me moeite kost dit allemaal op te schrijven. Het is zo emotieloos geworden. Het liefst had ik dit verhaal dan ook in de derde persoon (hij...) geschreven. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat ik het was, die... zo'n jaar geleden. (14 mei). Het vuur van de opwindende is al, ofschoon langzaam, gedoofd. Maar goed, dit wil ik nog kwijt.

Mijn voornaamste angst was dat ik in zestien maanden militaire dienst wel eens veranderd zou kunnen worden, als een eigen mening en zelf denken mij onmogelijk gemaakt werd. Voor mijzelf en anderen waren mijn reacties nogal verrassend. Aan de ene kant was ik erg

slecht voorgelicht over de praktische en psychologische en psychische aspecten van de dienst. Het was wel nuttig dat mijn denken zich voornamelijk op mijn gevoelens richtten. Misschien had ik ook wel een bepaalde aanleg die mijn gedrag voorspelbaar had kunnen maken.

Aan de andere kant had ik veel voordeel van mijn schoolopleiding. Ik had geleerd kritisch te denken, niets zo maar aan te nemen en mezelf te uiten. Ik geloof dat scholing de meest bepalende factor voor iemands leven is. En deze wordt meestal beïnvloed door een aantal onherroepbare toevalligheden, (ouders, milieu etc.).

Natuurlijk waren die paar weken in het leger niet één aaneenschakeling van tragiek en passie, van conflicten, frustraties, ineensstoringen, vloeken en tranen. Er gebeuren ook heel normale, menselijke en zelfs grappige dingen. Enfin, daar leest u maar de stukjes van Rob van Vuure in dit blad voor na.

Wat mij rest is nog nauwelijks nieuwsgierigheid te noemen. Want er zijn toch veel dingen geheimzinnig voor mij gebleven.

ALEX GEELHOED

TONY BURGERING:

Bijna een jaar erna ('een grote vuurzee, enorme knallen en dan knalt ie omhoog. Je weet niet wat je overkomt, de tranen lopen langs je gezicht) is Tony Burgering (32), de Rotterdamse kunstenaar, die zoveel ruimtevaart in zijn werk doet, nog steeds half en half in quarantaine in zijn huis. Na het bijwonen van de lancering van de Apollo 11 kon hij de moed nauwelijks opbrengen om aan het werk te gaan.

'Ik ben een romaticus,' stelt Burgering, een rondborstige Nederlander met een Vlaamse dorst, dan vast, 'ik heb de ruimtevaart als een groot avontuur gezien, waar mensen nog grote daden verrichten. Maar als je die hele lancering ziet, dan blijft er van die menselijkheid

Bij de foto's:

Van links naar rechts:

Kunstenaar Tony Burgering in de 'ruimte'

*Een van de kunstwerken van Tony Burgering
Tony Burgering met Werner von Braun*

KUNST

geen pokken over. Daar zie je mensen, ja, maar ze hebben niets menselijks meer. Het zijn robots geworden, zelfs de astronauten.

Ik vond alles geweldig fascinerend, maar op het ontbreken van die menselijkheid ben ik afgeknapt. Dat ging me aan mijn hart. Ik ben erna ook onmiddellijk naar Nieuw-Mexico gegaan om wat van de oude wild-west romantiek op te snuiven. Het werd me te gek.'

Twee maanden lang stapte Tony Burgering door Amerika rond. Hij sliep in parken, hij schreef reisverhalen, hij filmde, leefde in communes in Nieuw Mexico, zat met zijn neus op de knoppen, die de Apollo stuurden en sprak met o.a. Werner von Braun.

Hij vouwt nu de handen over zijn omvangrijke buik in een oud huis in Rotterdam: langs de wanden hangen drie gokautomaten, er staat een jukebox en bovenop een flipperautomaat staat in plastic: de Apollo 11.

In die sfeer begint Tony Burgering — al enkele jaren nu al weer — met zijn ogen te rollen, wanneer over ruimtevaart wordt gesproken. Na eerst astronauten te hebben geschilderd heeft hij het fantasiewereldje van Jules Verne, dat plotse-ling geen fantasie meer behoeft, gestalte gegeven in vekkleurige objecten. Stalen omhulsels met perspex bollen, waarin

geheimzinnig lichten branden en flitsen, waarin de stemmen van de astronauten klinken, waarin computers tikken, kortom, waarin dat ruimtevaartwereldje bruist en leeft.

Burgering: 'Ook al voordat ik me in die ruimtevaart stortte was ik een uiterst romantische jongen. Een Jugendstil-persoontje, veel bloemen en zo, mooie plaatjes tekenen van Baron van Münchhausen, platen luisteren van de Zangeres zonder naam.

Daar paste de ruimtevaart helemaal in, ik heb me er als een gek op gestort. Ik ben gewoon journalistiek gaan volgen, welke ontwikkelingen er plaatsvonden. Ik wist alles wat er in de ruimte gebeurde, het was een avontuur voor me.

Ik maakte eerst schilderijen, daarna ben ik met glas begonnen: van onder en boven beschilderen, dan had je dimensies. Later werden de schilderijen steeds groter en groter, tot ze niet meer te vervoeren en te verkopen waren. Toen werden het de objecten.

Wat Tony Burgering in eerste instantie beroerde was toch die eenzame astronaut, die in de ruimte zweefde, verbonden aan een navelstreng met het moederschip.

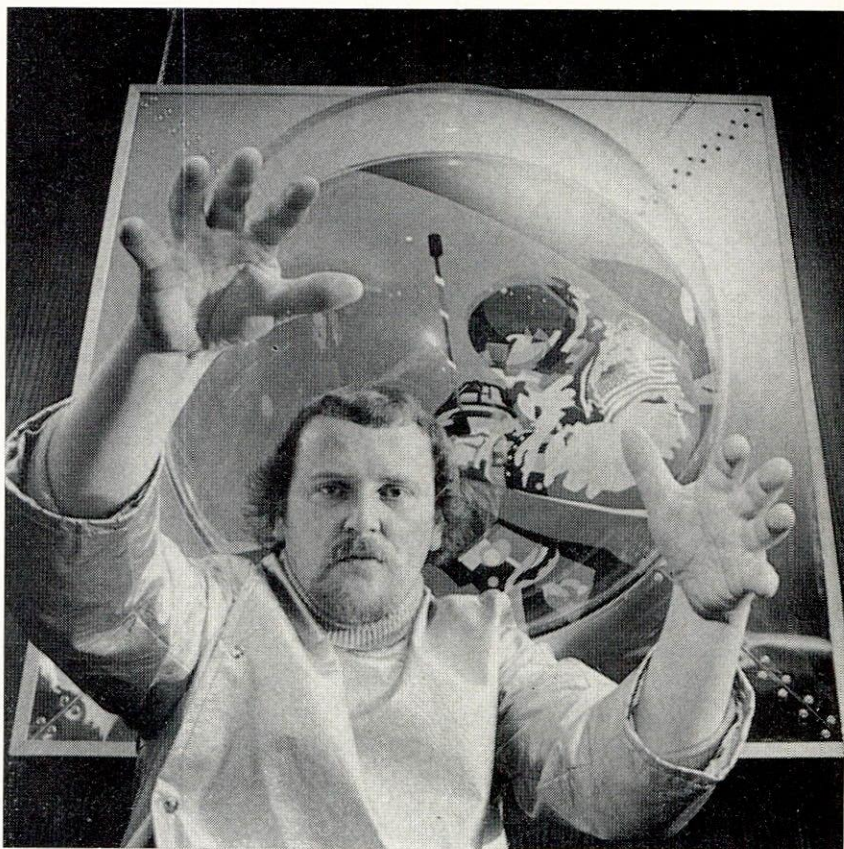
'Die eenzaamheid als van een kind in de baarmoeder wilde ik uitdrukken,' vertelt hij, die fascineerde me. Niet in de eer-

ste plaats de techniek nog, maar het menselijk gebeuren. 't Is een soort gok. En daar hou ik ook van. Van spectaculaire dingen. In de schilderijen kon ik dat voor mijn gevoel al goed overbrengen. Grote doeken, met veel donker blauw, zo'n zwevende en duikelende figuur in een hoek, met nog net een stukje aarde in de verte.'

Maar toch... de techniek, die eerst helemaal bijzaak was, obsedeerde hem steeds meer. Door het kijken naar Stanley Kubrick's film '2001' werd hij geïnspireerd.

Iets nieuws

'Dat was een enorme belevens voor me, die film. Dat thema: dat er steeds weer nieuwe mensen komen, die met nieuwe dingen gaan komen, iets nieuws verzinnen. Dat nieuwe, dat houdt je verschrikkelijk bezig. Soms werk je maanden niet, dan peins je, denk je, verzijn je iets nieuws. De maan was nieuw, maar die kent iedereen nu van binnen en buiten. Maar er zijn zo verschrikkelijk veel dingen, waar we nog slechts naar kunnen gissen. Waar je je fantasie en je hang naar romantiek weer op bot kunt vieren. Ik sta nu weer voor een nieuwe fase. Ik heb in Houston de keerzijde van de medaille gezien. Ik kan het nu niet meer opbrengen om op dezelfde voet door te

'In ruimtevaart worden mensen robots'

gaan, nu ik dit heb gezien.'

Derhalve: wat nu?

Burgering knijpt heel even bedachtzaam de ogen dicht. Hij haalt de schouders op en zegt peinzend:

'Ja, die nieuwe fase. Ik geloof er toch niet in dat de mens kan veranderen in een robot, die via computers wordt geleid, al heb ik het zelf gezien. De mensen denken nu dat het lanceren van een Apollo naar de maan ongeveer hetzelfde is als het afsteken van een lucifer. Maar dan vergeet men: als een of andere technicus op een morgen een kater heeft en hij draait dat ene moertje wat minder vast dan de andere, dan komt zo'n apparaat mooi niet op de maan terecht.'

Daarom... Tony Burgering vervolgt:

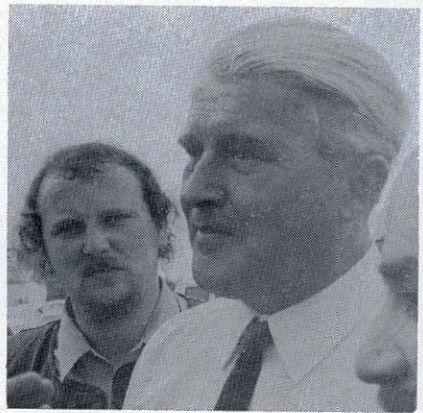
'Dat robotachtige, dat er uit de hele toestand sprak, laat me niet los. De romantiek wijkt, maar het mysterie blijft.

Ik wil nu symbolisch mensen gaan invriezen. Ik ga blokken transparant plastic maken, waarin een elektronisch hart klopt, waarin neonbuizen bloedstromen kunnen zijn, waarin radertjes als in het menselijk lichaam draaien. Maar ik maak het zo, dat je er na afwerking van je leven niet meer bij kan om iets te repareren. Je weet nooit of er iets niet kapot gaat en als bij voorbeeld een neonbuis het verdomt, sterft dat ding gewoon.

Ik laat het bewust sterven. Om aan te geven, dat ik een prachtig mechanisch levend wezen heb gemaakt, dat alle

schroeven en moeren bij wijze van spreken goed zitten, maar dat ik met dat ene draadje geen rekening heb gehouden. Dat dat nu juist door de warmte van het licht kan verbranden.

Dat is dan mijn eigen fout. Maar ik geef er mee aan, dat je als mens wel alles kunt klaarstomen en de mooiste computerachtige dingen kunt maken, dat je zelfs een mechanisch mens het eeuwige leven wilt en kunt geven, maar dat uiteindelijk... als diezelfde mens een fout begaat en toch alle mechaniek uit elkaar valt... dat er toch menselijke waarden zijn overgebleven, zonder welke niets kan gebeuren. Dat is mijn stellige overtuiging. Ik weet alleen nog niet hoe ik dat precies vorm moet geven.

Ik weet wel: hoever het in deze wereld ook gaat; de mens moet centraal blijven. Hij moet de computer blijven regelen en niet andersom. Dat zou ik nooit pikken.' Ooit nog eens behoefte zelf op de maan te komen?

Vliegen een toer

Tony Burgering schudt met zijn hoofd en glimlacht. 'Voor geen prijs,' weet hij met overtuiging. 'Ik zou er niet intrappen. Vliegen vind ik al een hele toer. Ik ben weer blij als ik met mijn beide benen op de grond sta. Snelheid doet me niets, met een auto rijd ik gemakkelijk 200 kilometer per uur. Maar als je in een vliegtuig zit, heb je het gevoel, dat je nergens meer wat aan kan doen, als je naar beneden stort. Dan ben je onherroepelijk de pineut.

Ik heb in Houston langs de weg geslopen de nacht voor de lancering van de Apollo 11. Tussen miljoenen mensen in. Het was 45 graden boven nul. Op enkele kilometers afstand zag je die raket staan, spierwit in de lucht. Dan ga je — geloof me — vrij filosoferen en dromen in het gras. Dan ga je denken over die gekke wereld, waar niets meer in over-eind blijft. Het is machtig om over te denken, maar zelf meegaan? Ik dank u hartelijk, dat is Tony Burgering niet gezien.'

RIEN ROBIJNS

CARTOONS

